

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نقش زنان انقلابی در سلامت خانواده

مریم ربانی^۱

چکیده

زنان همواره یکی از ارکان اصلی خانواده و جامعه بوده‌اند و نقش مهمی در حفظ و ارتقاء سلامت خانواده ایفا کرده‌اند. زنان انقلابی، به واسطه آگاهی و پایداری به اهداف انقلاب اسلامی و بینش و تأثیرگذاری اجتماعی، فرهنگی و سیاسی خود، در بهبود شرایط خانواده و جامعه نقش مؤثری دارند. مسأله این پژوهش بررسی نحوه و میزان تأثیرگذاری زنان انقلابی بر سلامت خانواده است. این پژوهش با هدف تحلیل ابعاد مختلف نقش زنان انقلابی در سلامت خانواده انجام شده است تا نشان دهد چگونه فعالیت‌های آنان موجب بهبود سلامت جسمی، روانی و اجتماعی خانواده‌ها شده است. روش تحقیق این مطالعه توصیفی-تحلیلی بوده و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و بررسی اسناد، به تحلیل نقش زنان انقلابی در بهبود سلامت خانواده پرداخته و به این سوال پاسخ می‌دهد که چگونه زنان انقلابی بر سلامت جسمی، روانی و اجتماعی خانواده تأثیر گذاشته‌اند؟ نتایج پژوهش نشان می‌دهد که زنان انقلابی از طریق: بهبود شرایط بهداشتی خانواده، ارائه آموزش‌های لازم برای مدیریت بحران‌های خانوادگی، تقویت بنیان‌های اجتماعی، و ایجاد تغییرات ساختاری و فرهنگی، توانسته‌اند تأثیر عمیقی بر سلامت خانواده‌ها و ارتقای جایگاه اجتماعی آن‌ها داشته باشند. این پژوهش همچنین بر ضرورت حمایت از نقش‌آفرینی زنان انقلابی در جامعه تأکید کرده و راهکارهایی برای تقویت این نقش در دنیای امروز ارائه می‌دهد.

کلید واژگان: سلامت، زن انقلابی، خانواده.

^۱ سطح ۲ حوزه علمیه الزهرا سلام الله علیها شهرستان فامنین. ۰۶۸rbany@gmail.com

۱. مقدمه

نقش زنان در تحولات اجتماعی و خانوادگی همواره یکی از موضوعات مهم در مطالعات جامعه‌شناختی و تاریخی بوده است. زنان نه تنها به عنوان رکن اصلی خانواده، بلکه به عنوان نیروی محرکه تغییرات اجتماعی، فرهنگی و سیاسی، تأثیرات گسترده‌ای بر جامعه داشته‌اند. در این میان، زنان انقلابی به دلیل آگاهی، بینش و روحیه تحول‌گرای خود، نقشی ویژه در بهبود وضعیت خانواده ایفا کرده‌اند. پرسش اساسی این است که این زنان چگونه بر سلامت خانواده در ابعاد مختلف جسمی، روانی و اجتماعی تأثیر گذاشته‌اند و چه عواملی در اثربخشی این نقش دخیل بوده است؟

با توجه به تحولات اجتماعی و فرهنگی معاصر، بررسی جایگاه زنان انقلابی و نقش آن‌ها در سلامت خانواده از اهمیت زیادی برخوردار است. سلامت خانواده به عنوان کوچک‌ترین واحد اجتماعی، تأثیر مستقیمی بر سلامت جامعه دارد و زنان، به‌ویژه زنان انقلابی، در تقویت بنیان‌های سلامت خانوادگی نقشی کلیدی دارند. این تحقیق با پرداختن به این موضوع، می‌تواند به سیاست‌گذاران، پژوهشگران و فعالان حوزه زنان و خانواده در جهت شناخت بهتر این نقش و تقویت آن کمک کند.

مطالعات مختلفی و پژوهش‌های فراوانی در این زمینه انجام شده است از جمله: ۱- "بانوی تراز در نهاد خانواده از دیدگاه اسلام و امامین انقلاب" (۱۴۰۰)، نوشته توران ملایی. ۲- "بررسی نقش زنان در سلامت خانواده" (۱۳۹۶)، نوشته شهناز اجاقی. ۳- "زن در خانواده" (۱۳۹۸)، نوشته سید جعفر حق‌شناس؛ اما اغلب این پژوهش‌ها بر نقش کلی زنان متمرکز بوده و کمتر به تأثیر زنان انقلابی به عنوان نیرویی تحول‌آفرین پرداخته‌اند. تحقیقات تاریخی و جامعه‌شناختی نشان می‌دهند که زنان در دوره‌های مختلف، از طریق مشارکت در جنبش‌های اجتماعی و سیاسی، توانسته‌اند بر ابعاد مختلف زندگی خانوادگی تأثیرگذار باشند. با این حال، پژوهش‌های موجود کمتر به بررسی جامع این تأثیر از منظر سلامت خانواده پرداخته‌اند.

این پژوهش در پی پاسخ به این سؤال اصلی است که زنان انقلابی چگونه بر سلامت جسمی، روانی و اجتماعی خانواده تأثیر گذاشته‌اند؟ برای پاسخ به این پرسش، تحقیق حاضر در چند محور اساسی شامل چارچوب نظری و مفهوم‌شناسی، نقش زنان انقلابی در سلامت خانواده، چالش‌ها و موانع پیش روی زنان انقلابی، راهکارها و پیشنهادات، نتیجه‌گیری و جمع‌بندی ارائه شده است.

۲. مفهوم‌شناسی

جهت درک بهتر محتوای این پژوهش، لازم است واژه‌های کلیدی آن تبیین گردد.

۲-۱. زن

اهل لغت در معنای لغوی واژه زن گفته اند: انسان ماده و در اصطلاح به معنای جفت مرد و مقابل مرد است؛ جنس مؤنث انسان که به طور طبیعی توانایی تولید مثل و تربیت نسل را دارد، انسان مؤنث که در کنار مرد وظایف خاص خود را در خانواده و جامعه انجام می دهد.^۱ از نظر اصطلاحی، زن فراتر از یک جنسیت بیولوژیک است و نقشی محوری در ساختار خانواده و جامعه دارد. در بسیاری از متون فرهنگی و مذهبی، زن به عنوان رکن اصلی خانواده و مسئول تربیت اخلاقی و معنوی نسل آینده معرفی می شود. به ویژه در جوامع اسلامی، زن به عنوان مربی نخستین انسان ها شناخته شده است و مسئولیت پرورش فرزندان صالح و سلامت روانی خانواده را بر عهده دارد.^۲

۲-۲. انقلابی

انقلابی در لغت به معنای منصوب به انقلاب و پایبند به آن.^۳ فرد انقلابی در اصطلاح رایج کنونی به معنای کسی است که معتقد به انقلاب اسلامی و مبانی آن است و در عمل پایبند به مبانی اساسی انقلاب است که از متن دین استخراج شده است.

۲-۳. سلامت

واژه سلامت به معنای اعم آن، دوری از هر آفتی است.^۴ سازمان بهداشت جهانی در سال ۱۹۴۷ سلامتی را حالتی از رفاه کامل جسمی، روانی و اجتماعی و نه فقط فقدان بیماری یا ناتوانی تعریف کرده است. این تعریف کلاسیک از سلامتی، با توجه به اینکه عناصر ضروری سلامت را تعیین می کند از اهمیت ویژه ای برخوردار است. این تعریف بیشتر به این مسئله پافشاری می کند که سلامتی مفهومی کلی و مستلزم تعامل و وابستگی میان اجزای مختلف است. سلامت جسمانی، فقدان بیماری و ناتوانی و عملکرد مناسب جسمی و فیزیولوژیک، سلامت روانی شامل عواطف و منبعی برای قابلیت های عقلانی و درک ذهنی، همچنین سلامت اجتماعی توانایی تعامل مؤثر با افراد دیگر و محیط اجتماعی، رضایتمندی از روابط بین فردی و ایفای نقش است.^۵

^۱ دهخدا، ۱۳۷۷؛ ۱۳۳۴

^۲ معین، فرهنگ معین، ص ۱۰۵۲

^۳ حق شناس، زن در خانواده، ص ۸

^۴ . دهخدا، همان، ۵۳۷.

^۵ راغب اصفهانی، مفردات قرآن، ص ۴۲۱

^۶ صفاری و شجاعی زاده. اصول و مبانی آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت

۲-۴ خانواده

امروز دانشمندان علوم اسلامی، جامعه شناسی، جمعیت شناسی و روان شناسی و.. تعاریف جداگانه از معنای خانواده دارند. برای نمونه، گروهی از جامعه شناسان آن را یک نهاد اجتماعی می نامند و عده ای دیگر، مینیاتوری از سازمان اجتماعی می شمارند. برخی از آن به عنوان پناه گاهی برای اعضا نام می برند و بعضی آن را یک گروه اجتماعی می دانند. اما دین مبین اسلام، خانواده را گروهی متشکل از افراد، دارای شخصیت مدنی، حقوقی و معنوی معرفی می کند که هسته ی اولیه ی آن را ازدواج مشروع زن و مرد تشکیل می دهد. نکاح، عقدی است که بر اساس آن، رابطه ی زوجیت بین زن و مرد برقرار و پس از آن، طرفین دارای وظایف و حقوق جدید می شوند. ارتباط خویشاوندی در سایه ی نکاح پدید می آید، و اعضای آن دارای روابط قانونی، اخلاقی و عاطفی می گردند.^۲

۳. نقش زنان در سلامت جسمی خانواده

زنان نقش محوری در حفظ سلامت جسمی خانواده ایفا می کنند و این نقش را از طرق مختلفی به اجرا در می آورند که عبارتند از:

۳-۱. مراقبت های بهداشتی و پزشکی

زنان به عنوان رکن اصلی خانواده، نقش مهمی در حفظ و ارتقای سلامت جسمی اعضای خانواده ایفا می کنند. آن ها با نظارت بر تغذیه مناسب، رعایت اصول بهداشتی و آموزش رفتارهای پیشگیرانه، از بروز بسیاری از بیماری ها جلوگیری می کنند. مسئولیت تأمین غذاهای مغذی و سالم، تنظیم رژیم های غذایی متناسب با نیازهای افراد خانواده (کودکان، سالمندان و بیماران) و ایجاد عادات غذایی سالم، بر عهده زنان است. در دوران های بحران، مانند شرایط جنگی یا مشکلات اقتصادی، این نقش پررنگ تر شده و مدیریت منابع غذایی توسط زنان، تضمین کننده سلامت خانواده خواهد بود.^۳

علاوه بر تأمین تغذیه سالم، زنان در ارائه مراقبت های اولیه بهداشتی نیز نقش مهمی دارند. آن ها در مواقعی که دسترسی به خدمات درمانی محدود است، می توانند با استفاده از دانش و تجربیات خود، از بیماری های رایج مانند سرماخوردگی، تب و مشکلات گوارشی جلوگیری کرده یا در مراحل اولیه آن ها را مدیریت کنند. همچنین،

^۱ نعمت الله تقوی، جامعه شناسی خانواده. ص ۷

^۲ علی قائمی، نظام حیات خانواده در اسلام، ص ۲۰

^۳ . عرب زینلی و منطقی، نقش زن در سلامت خانواده و جامعه، ص. ۱۸-۲۰.

زنان از طریق آموزش و ترویج رفتارهای بهداشتی، مانند رعایت بهداشت فردی، نظافت محیط زندگی و تشویق به انجام فعالیت‌های بدنی، نقش مؤثری در پیشگیری از بیماری‌ها ایفا می‌کنند. این آموزش‌ها به‌ویژه برای کودکان اهمیت ویژه‌ای دارد، زیرا موجب نهادینه شدن فرهنگ سلامت در نسل‌های آینده خواهد شد.

۲-۳. مدیریت بحران‌های سلامت

در شرایط بحرانی مانند شیوع بیماری‌های واگیر، بلایای طبیعی یا بحران‌های اجتماعی، زنان نقشی کلیدی در حفظ سلامت خانواده دارند. آن‌ها در این شرایط با مدیریت منابع محدود، برنامه‌ریزی برای تأمین غذا، دارو و ملزومات بهداشتی، از اعضای خانواده در برابر خطرات احتمالی محافظت می‌کنند. همچنین، زنان با آگاهی از روش‌های پیشگیری و کنترل بیماری‌ها، می‌توانند اطلاعات صحیح را در اختیار اعضای خانواده قرار داده و از گسترش شایعات و استرس‌های ناشی از بحران جلوگیری کنند.^۲

علاوه بر مدیریت سلامت جسمی، زنان در چنین شرایطی، نقش مهمی در ایجاد محیطی آرام و حمایتگر برای کاهش تنش‌های روانی اعضای خانواده دارند. آن‌ها با ارائه راهکارهایی برای مقابله با استرس، ایجاد همدلی و تقویت ارتباطات خانوادگی، از بروز مشکلات روحی و روانی جلوگیری می‌کنند. همچنین، بهره‌گیری از فناوری‌های نوین، مانند خدمات پزشکی از راه دور، به زنان این امکان را می‌دهد که در شرایط اضطراری، راهنمایی‌های لازم را از متخصصان دریافت کرده و سلامت خانواده را بهتر مدیریت کنند.

به‌طور کلی، نقش زنان در مدیریت بحران‌های سلامت نه‌تنها به تأمین نیازهای اولیه خانواده محدود نمی‌شود، بلکه شامل ارائه حمایت‌های روانی، اجتماعی و آموزشی نیز هست. تقویت این نقش از طریق سیاست‌های حمایتی و آموزش‌های مناسب، می‌تواند تأثیر زنان را در سلامت خانواده و جامعه افزایش دهد.

۴. نقش زنان در سلامت روانی خانواده

سلامت روانی یکی از مهمترین اسباب تعالی و رشد اعضای خانواده است. زنان با رسالت همسری و مادری، نقشی اساسی در سلامت روانی خانواده دارند و این مهم را با انجام فعالیت‌های زیر، محقق می‌سازند.

^۱. تمیمی و مطیرزاده، بررسی نقش سلامت زنان در ارتقاء سلامت خانواده و جامعه، ص. ۲۵-۲۷.

^۲. شفیعی ثابت و قاضیانی، نقش زنان در حفظ و ارتقای سلامت خود و خانواده و جامعه، ص. ۱۴-۱۶.

ایجاد تعادل میان نقش‌های خانوادگی و اجتماعی زنان نه تنها باعث افزایش کیفیت زندگی شخصی و خانوادگی آن‌ها می‌شود، بلکه به تقویت نقش مؤثر زنان در پیشرفت جامعه نیز کمک می‌کند. این تعادل نیازمند حمایت‌های فردی، خانوادگی و اجتماعی است تا زنان بتوانند بدون احساس فشار مضاعف، در هر دو حوزه موفق باشند.^۱

نتیجه‌گیری

نقش زنان انقلابی در سلامت خانواده از ابعاد مختلفی قابل بررسی است. یافته‌های این پژوهش نشان داد که زنان فهمیم و آگاه به اهداف انقلاب به عنوان ستون اصلی خانواده، در سلامت جسمی، روانی و اجتماعی خانواده تأثیر بسزایی دارند. از طریق مراقبت‌های بهداشتی، مدیریت بحران‌های سلامت و ایجاد محیطی آرام و امن، زنان می‌توانند سلامت خانواده را بهبود ببخشند. همچنین، نقش آن‌ها در تقویت روابط عاطفی و همبستگی اجتماعی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

با این حال، زنان انقلابی با چالش‌های مختلفی از جمله موانع فرهنگی، فشارهای اقتصادی و نقش‌های دوگانه روبه‌رو هستند. این چالش‌ها می‌توانند تأثیر منفی بر توانایی آن‌ها در ایفای نقش‌های خانوادگی و اجتماعی داشته باشند. بنابراین، اجرای سیاست‌های حمایتی، برنامه‌های آموزشی و توانمندسازی زنان، و همچنین ایجاد تعادل میان مسئولیت‌های خانوادگی و اجتماعی، از جمله راهکارهای پیشنهادی برای تقویت نقش زنان در سلامت خانواده است.

در نهایت، پیشنهاد می‌شود که پژوهش‌های آینده به بررسی دقیق‌تر تأثیرات اجتماعی و فرهنگی نقش زنان انقلابی در سلامت جامعه بپردازند و راهکارهای عملی‌تری برای حمایت از آن‌ها ارائه دهند.

^۱ رحیمی، سیاست‌های اجتماعی و اقتصادی در حمایت از زنان، ص ۶۵

۱. ابراهیمی، علی و صفری، علی. نقش زنان در آموزش فرهنگی و اجتماعی نسل‌های آینده. همایش ملی علوم اجتماعی، روانشناسی و آموزش، دوره ۱، شماره ۱، ۱۴۰۰.
۲. ابراهیمی، فاطمه. نقش زنان در سلامت خانواده. فصلنامه جامعه‌شناسی خانواده، دوره ۵، شماره ۲، چاپ اول، ۱۴۰۱.
۳. اجاقی، شهناز. بررسی نقش زنان در سلامت خانواده. اولین همایش ملی زنان، بازآفرینی شهری و توسعه پایدار، دوره ۱، شماره ۱. ۱۳۹۸.
۴. احمدی، نگین؛ احمدی، محمدمبین. بررسی نقش زنان در خانواده و تاثیر آن بر آسیب‌های اجتماعی. دومین همایش بین‌المللی علوم تربیتی، مشاوره، روانشناسی و علوم اجتماعی، دوره ۲، شماره ۱، ۱۴۰۲.
۵. اصفهانی، راغب، مفردات قرآن، چاپ اول، انتشارات دارالکتاب، ۱۳۹۵.
۶. افشاری، نرگس. نقش استرس در تضعیف سلامت روان خانواده. فصلنامه روانشناسی خانواده، دوره ۶، شماره ۳، چاپ اول، ۱۴۰۰.
۷. افشانی سیدعلیرضا، شیرازی محمدآباد حمیده. شبکه اجتماعی زنان و سلامت اجتماعی در خانواده. دومین همایش بین‌المللی علوم تربیتی، مشاوره، روانشناسی و علوم اجتماعی، دوره ۲، شماره ۱، ۱۴۰۲.
۸. امینی، نسرین. تأثیر سیاست‌های اجتماعی بر زنان. انتشارات حکمت، دوره ۱، شماره ۱، چاپ اول، ۱۳۹۹.
۹. بهمن‌پور، ساناز؛ اکبرپور زنگلانی، محمدباقر. نقش زنان در تعلیم و تربیت از منظر اسلام و قرآن، دومین کنفرانس بین‌المللی علوم تربیتی، روانشناسی، مشاوره، آموزش و پژوهش، دوره ۲، شماره ۱، ۱۳۹۹.
۱۰. تقوی، نعمت‌الله. جامعه‌شناسی خانواده. انتشارات پیام نور، دوره ۱، شماره ۱، فروردین ۱۳۷۶.
۱۱. تمیمی، هاجر؛ مطیرزاده، سکینه. بررسی نقش سلامت زنان در ارتقاء سلامت خانواده و جامعه، نهمین کنفرانس بین‌المللی بهداشت، درمان و ارتقای سلامت، دوره ۹، شماره ۱، ۱۴۰۱.
۱۲. جعفری، فاطمه. پشتیبانی روانی از زنان در دوران بارداری. انتشارات علوم اجتماعی، دوره ۱، شماره ۱، چاپ اول، ۱۴۰۰.
۱۳. جعفری، محمد. سیاست‌های حمایت اجتماعی و اقتصادی زنان. انتشارات رشد، دوره ۱، شماره ۱، چاپ اول، ۱۴۰۰.

۱۴. حسینی، مریم. تأثیر نقش‌های چندگانه زنان بر سلامت خانواده. مجله پژوهش‌های اجتماعی، دوره ۷، شماره ۴، چاپ اول، ۱۳۹۹.
۱۵. حسینی‌پور اردکانی، سید حسن. مروری بر نقش مادران در تربیت نسل منتظر، دوره ۱، شماره ۱، ۱۳۹۷.
۱۶. حق‌شناس، سید جعفر. زن در خانواده. انتشارات بعثت، دوره ۱، جلد اول، چاپ سوم، ۱۳۹۵.
۱۷. خادمی، مریم. مشاوره در محیط کار و تأثیر آن بر سلامت زنان. انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی، دوره ۱، شماره ۱، چاپ اول، ۱۴۰۱.
۱۸. خاقانی‌زاده، مرتضی؛ ابراهیم‌نیا، مهدی. نقش و وظایف بهزیستی و توانبخشی در حوادث غیرمترقبه، سومین کنگره بین‌المللی بهداشت، درمان و مدیریت بحران در حوادث غیرمترقبه، دوره ۳، شماره ۱، ۱۳۸۵.
۱۹. خانی، یاسمن. چالش‌های روانی زنان در شرایط بحرانی و تأثیر آن بر سلامت خانواده. مجله مطالعات روانشناسی، دوره ۱۰، شماره ۳، چاپ اول، ۱۳۹۹.
۲۰. خیراتی، لیلا؛ کشوری، حمید؛ همتی، مسعود. پزشکی از راه دور و سلامت الکترونیک در پاسخ به بحران، هفتمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت جامع بحران، دوره ۷، شماره ۱، ۱۳۹۴.
۲۱. دهخدا، علی‌اکبر. لغت‌نامه دهخدا. انتشارات دانشگاه تهران، دوره ۲۱، جلد بیست‌ویکم، چاپ پنجم، ۱۳۷۳.
۲۲. رحیمی، مینا. سیاست‌های اجتماعی و اقتصادی در حمایت از زنان. انتشارات دانشگاه تهران، دوره ۱، شماره ۱، چاپ اول، ۱۳۹۸.
۲۳. رستمی، فاطمه. برنامه‌ریزی حمایتی از زنان در شرایط اقتصادی بحران. انتشارات بهداشت اجتماعی، دوره ۱، شماره ۱، چاپ اول، ۱۴۰۲.
۲۴. رستمی، نرگس. سیاست‌های حمایتی زنان در محیط کار. پژوهش‌های نوین اقتصادی و اجتماعی، جلد ۳، شماره ۱، چاپ اول، ۱۳۹۹.
۲۵. زارع، الهام. توانمندسازی زنان شاغل در خانواده و اجتماع. فصلنامه مطالعات فرهنگی و اجتماعی، دوره ۳، شماره ۱، چاپ اول، ۱۳۹۸.
۲۶. زارع، فاطمه. برنامه‌ریزی شغلی زنان و نقش آن در توسعه خانواده. انتشارات دانشگاه آزاد، دوره ۱، شماره ۱، چاپ اول، ۱۴۰۱.

۲۷. زهیری، امین. اهمیت حضور و جایگاه زنان در اجتماع و خانواده و اثرگذاری بر سلامت و پیشرفت جامعه از نظر اسلام و قرآن، اولین کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، علوم اجتماعی و حقوق، دوره ۱، شماره ۱، ۱۴۰۳.
۲۸. زینیوند، مژگان. نقش زن در سلامت خانواده. کنگره بین‌المللی نقش زن در سلامت خانواده و جامعه، SID، دوره ۱، شماره ۱، ۱۳۹۶.
۲۹. سعیدی، حمید. تاریخ انقلاب‌ها. انتشارات علم، دوره ۱، شماره ۱، چاپ اول، ۱۳۸۵.
۳۰. سعیدی، مریم. نقش زنان در تثبیت و ارتقای سلامت اجتماعی خانواده. مجله پژوهش‌های اجتماعی، دوره ۲، شماره ۴، ۱۳۹۸.
۳۱. سمانچو، پاناپا. جایگاه و نقش زن در آرامش خانواده. پژوهش‌های اسلامی جنسیت و خانواده، سال دوم، پاییز و زمستان ۱۳۹۸، شماره ۳.
۳۲. شریفی، مریم. انقلاب‌های اجتماعی. انتشارات نشر نو، دوره ۲، شماره ۱، جلد دوم، چاپ دوم، ۱۳۹۰.
۳۳. شفیعی ثابت، کبری؛ قاضیانی، فریبا. نقش زنان در حفظ و ارتقای سلامت خود و خانواده و جامعه، پنجمین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی، آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی ایران، دوره ۵، شماره ۱، ۱۳۹۶.
۳۴. شهابی، سعید؛ مهارلوئی، نجمه؛ جولایی، حسن؛ باقری لنکرانی، کامران. بهبود سطح سلامت روان زنان در ایران؛ خلاصه سیاستی، مجله علوم پزشکی صدا، دوره ۹، شماره ۳، ۱۴۰۰.
۳۵. صالحی، زهرا. نقش روانشناسی اجتماعی در توانمندسازی زنان. انتشارات توسعه اجتماعی، دوره ۱، شماره ۱، چاپ اول، ۱۴۰۰.
۳۶. صدیقی، الهام. برنامه‌های انعطاف‌پذیر و نقش آن در سلامت زنان. همایش ملی کار و زندگی، دوره ۱، شماره ۱، چاپ اول، ۱۴۰۰.
۳۷. صفاری، محسن و شجاعی‌زاده، داوود، اصول و مبانی آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت، چاپ دوم، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی، ۱۳۸۷.
۳۸. عرب زینلی، فاطمه؛ منطقی، ملیحه. نقش زن در سلامت خانواده و جامعه، پنجمین کنفرانس بین‌المللی بهداشت، درمان و ارتقای سلامت، دوره ۵، شماره ۱، ۱۳۹۹.
۳۹. فتحی، مریم. بررسی اثرات بحران اقتصادی بر سلامت زنان و خانواده. فصلنامه علمی پژوهشی توسعه سلامت، دوره ۵، شماره ۲، چاپ اول، ۱۳۹۸.
۴۰. قائمی، علی. روانشناسی و تربیت کودکان شاهد. انتشارات اولیا و مربیان، دوره ۱، شماره ۱. ۱۳۷۴.

۴۱. قنایان، مه‌تا. نقش زنان در آرامش، امنیت و سلامت روانی اعضای خانواده. دوازدهمین کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین در تعلیم و تربیت، روانشناسی، فقه و حقوق و علوم اجتماعی، دوره ۱۲، شماره ۱، ۱۴۰۲.
۴۲. کاظمزاده، صبا؛ فاضلی‌نسب، بهمن؛ محمدی، صیاد. نقش زن در سلامت خانواده و جامعه، اولین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، اقتصاد، حسابداری و علوم تربیتی، دوره ۱، شماره ۱، ۱۳۹۴.
۴۳. کاظمی، حسین. مشکلات اقتصادی زنان و تأثیر آن بر سلامت خانواده. مجله روانشناسی اجتماعی، دوره ۸، شماره ۴، چاپ اول، ۱۴۰۰.
۴۴. کاظمی، سارا و حسینی، محمد. زنان و ایجاد همبستگی اجتماعی در جامعه. نشریه اجتماعی و فرهنگی، دوره ۳، شماره ۲، ۱۳۹۹.
۴۵. کاظمی، علی. سلامت روانی خانواده در سایه حمایت از زنان. انتشارات پیام‌آوران، دوره ۱، شماره ۱، چاپ اول، ۱۳۹۷.
۴۶. کریمی، نسرين. نقش نهادهای اجتماعی در حمایت روانی از زنان. انتشارات معین، دوره ۱، شماره ۱، چاپ اول، ۱۴۰۲.
۴۷. کوشکی، فرشته. نقش زنان در تقویت ارزش‌های فرهنگی در جامعه. مجله فرهنگ و هنر، دوره ۱۰، شماره ۵، ۱۴۰۱.
۴۸. کوهی، علی. سیاست‌گذاری در توسعه اقتصادی و اجتماعی زنان. انتشارات اندیشه، دوره ۱، شماره ۱، چاپ اول، ۱۴۰۱.
۴۹. مرادی، لیلا. نقش سیاست‌گذاری در کاهش چالش‌های زنان. انتشارات توسعه پایدار، دوره ۱، شماره ۱، چاپ اول، ۱۴۰۲.
۵۰. مطیرزاده، سکینه. بررسی نقش سلامت زنان در ارتقاء سلامت خانواده و جامعه. نهمین کنفرانس بین‌المللی بهداشت، درمان و ارتقای سلامت، دوره ۹، شماره ۱، ۱۴۰۱.
۵۱. معین، محمد. فرهنگ معین. انتشارات امیرکبیر، دوره چهارم، جلد دوم، چاپ دوم، ۱۳۸۰.
۵۲. مهدوی، حسین. مبانی مشاوره روان‌شناسی برای زنان. انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، دوره ۱، شماره ۱، چاپ اول، ۱۳۹۹.
۵۳. هاشمی، امیر و زارعی، زهرا. زنان و تأثیر آن‌ها در ساختارهای اجتماعی و فرهنگی جامعه. همایش بین‌المللی زنان و تغییرات اجتماعی، دوره ۱، شماره ۱، ۱۴۰۰.